

Božo JakovljevićPRILOZI ZA POVIJEST ISTOČNIH DIJELOVA
OPĆINE KOPER I SEŽANA OD 1868 DO 1918.
GODINE

Porezne općine Sočerga, Pregara i Movraž, danas općina Koper i Rakitovec, danas općina Sežana, od 1868. do 1918. godine pripadale su hrvatskoj općini Buzet. Kao mjesna općina Buzet i Roč, zajedno tvore sudski kotar, Buzet i spadaju u Kotarski kapetanat Koper. Uz kraći prikaz prilika u buzetskoj općini toga vremena izdvojiti ćemo i neke događaje koji se posebno odnose na spomenuta mjesta. Načelnik buzetske općine dr. Matko Trinajstić (1894-1902) g. na kraju prvog mandata podnio je izvješće o radu u godinama 1895-1897.¹ Izvješće se odnosi na rad općinske uprave, ali se u izvještaju navode i problemi i način njihova rješavanja pred kraj prošlog stoljeća. Općina je od vlade u Beču 1895. g. tražila i dobila 4000 forintne za nabavu sjemenja i za popravak cesta, ali je zbog tuče, koja je potukla poljoprivredne usjave sav dobiveni novac morala potrošiti za nabavu živežnih namirnica. I sljedeće 1896. g. ponovno je dobiven iznos od 4000 forinte, ali je veći iznos potrošen za nabavu hrane jer je opet tuča uništila ljetninu. Nagla vođa odnosila je zemlju i rušila kuće, a peronospora je uništila grožđe.

"Držeći se one, da zdrava i čista voda je najpoglaviti je uvjet čovjekovom zdravlju trudili smo se da uredimo bunare i vodovode gdje se to moglo", piše općinski glavar. U Dvorih se napravilo vodovod dovevši u selo vodu udaljenu do 300 metara izviruću na nepristupačnom mjestu. Pri tom se potrošilo u gotovini 1500 for., a rabatom ovih marljivih i požrtvovanih seljana povećala se vrijednost na najmanje 1900 forinti. Vlada, nam je pri tom priskočila u pomoć sa 700 for, a Pokrajinski odbor sa 250 for. Do tada su u općini opskrbljena uređenim zdencima, bunarima i vodovodom sela Rakitovec i Podgorje.

Od c. kr. ravnateljstva pošta i brzjava isprosilu se uvođenje ruralne pošte. Tri puta na tjedan dva poštanska teklića obilaze sela Movraž, Sočergu i Pregaru. "U ovih trih godina naše Uprave dogradile su se obće zgrade, a neke se započele i dogradile. Među prve spada kapelanija i škola u Pregari. Pregarčani, žilavi, odlučni, požrtvovni i složni ljudi borili su se skoro 30 godina, da postignu svoju vlastitu kapelaniju; tužili se, moljākali čak do Beča, ali zaludu. U čvrstoj nadi, da će ipak doći do vlastitog kapelana, ako mu pripreve udoban

stan, dali se na gradnju i dovršili ju sa troškom od 8000 for. sa svim sami, bez lčije pomoći, osim beskamratnog zajma, što njim ga dala sveta družba Sv. Cirila i Metoda za Istru. Nešto to, nešto opetovane molbe i prikazanje velike potrebe jedne kapelanije u onom pitomom kraju pomoglo je, te se danas može smatrati konačnom sistemizirano mjesto kapelanije, a mi smo u ovoj godini glasnovali odnosno utemeljeno pisali". U Analima Koperskog primorja i bližnjih pokrajina "Annales", 2, '92, objavljen je članak France Ostanek: Slovensko-hrvatska jezikovna meja v Istri. Gradivo za razdoblje od god. 1860-1956, II dio. Koristeći se školskom arhivskom gradom i arhivima župnih ureda, autor piše o početku i radu trideset škola graničnog područja Slovenije i Hrvatske. Među ovim školama su i škole Rakitovec, Movraž i Sočerga. Pokušat ćemo tekstu autora dodati nekoliko novih podataka o ove tri škole. Od 1805. do 1869. g. škole su bile u nadležnosti crkve. Od 1869. g. škole su postale državne.

Izvršnu vlast nad školama preuzelo je c.kr. Zemaljsko školsko vijeće, sa sjedištem u Trstu jer je tamo stanovao predsjednik toga vijeća, c.kr. namjesnik. Prva i neposredna vlast za pučke škole bilo je mjesno školsko vijeće koje se sastojalo od zastupnika škole, crkve i općine. Nove škole otvarale su se vrlo sporo. U mjesta bi dolazile komisije koje bi zapisnički utvrdile okolnosti da se škola može otvarati. Tako je 5. novembra 1907. g. Komisija za utvrđivanje pojedinosti radi osnivanja javne pučke škole boravila u Sočergi.² Od zaključka komisije izdajamo slijedeće:

- Zaseoci koji će biti priključeni školi u Sočergi bit će sva mjesta porezne općine Sočerga i selo Trebeše.

- Prema popisu stanovništva iz 1900 g. broj stanovnika ovog predjela je 785, od kojih svi slovenske narodnosti. Iz spiska izdanog od župnog ureda Sočerga razabire se da se prosječni broj djece koji su obavezni pohađati pučku školu u razdoblju od 5 godina penje na 111.

- Oglasom Mjesnog školskog savjeta u Buzetu prisutni roditelji jednoglasno traže da nastavni jezik bude slovenski a da se talijanski i njemački jezik uče kao predmeti.

France Ostanek navodi da je škola u Sočergi počela raditi 1908. g. a da je redovna škola otvorena 1913 godine.

Općina Buzet imala je 1909. godine 11 javnih pučkih škola, od kojih u Movražu slovenska jednorazrednica, učitelj Semić Valentin. U općini su tri Družbine škole. Rakitovec ima slovensku jednorazrednicu. Družba je

1 Izvješće glavara dr. M. Trinajstića u sjedinici 20. septembra 1897. godine općinskog zastupstva u Buzetu o radu općinske uprave u godinama 1895-1897. Pohranjeno o Zavičajnom muzeju Buzet.

2 Kkota, Ines, Buzet u spisima Istarskog Sabora 1861-1916, Buzetski zbornik 12, Buzet 1988. Historijski arhiv Rijeka. Godina 1908. VIII spis broj 1912-1916

Šola v Rakitovcu, zgrajena leta 1912 (Foto: Z. Ciglič 1988).

namjestila učiteljicu Ivku Jerbić³. U navedenom radu France Ostanek navodi da su kao i u drugim školama toga vremena u školi u Mavražu poučavali svećenici. Škola u Mavražu spominje se 1874. g. a u njoj radi učitelj Ignacij Meško. Prema istom izvoru škola u Rakitovcu otvorena je 1908. g. kao područna, škole Mavraž. 1912. godine izgrađena je školska zgrada, i otvorena redovna osnovna škola. Prvi, stalni učitelj bio je Fran Bernetić. Školska zgrada izgrađena je vlastitim sredstvima mještana sela Rakitovec⁴.

Aleksej Kalc

IZSELJEVANJE SLOVENCEV: POMEN, VZROKI IN POTEK IZSELJENSKIH PROCESOV NA SLOVENSKEM

V petek, 8. oktobra 1993, je bilo v Prosvetnem domu na Opčinah pri Trstu v priredbi Odseka za zgodovino pri Narodni in študijski knjižnici v Trstu 2. Mednarodno znanstveno srečanje raziskovalcev izseljenstva. Po lanskem prvem tovrstnem srečanju, na katerem so udeleženci opravili pregled dotlej po posameznih strokah opravljenega dela na področju preučevanja izseljenstva, je letošnje nosilo naslov *Izseljevanje Slovencev: pomen,*

vzroki in potek izseljenskih procesov na Slovenskem. S tem je bilo zadoščeno zamisli, da bi v sosedstvu zaporednih letnih srečanj, katerih namen je med drugim tudi preverjanje stanja in rasti migracijskih študij pri nas, po fazah obdelali razne aspekte izseljenske oziroma priseljenjske problematike. Hkrati pa je bila to priložnost, da se ob konkretnih problemih te izrazito mnogostranske tematike soočijo dognanja, pogledi in metodološki prijemi posameznih strok na poti k uresničevanju sicer načelno zelo opevanega, a dejansko malo prakticiranega komparativnega in interdisciplinarnega znanstvenega dela.

Na srečanju se je zvrstilo 15 referatov, ki so bili razdeljeni na štiri diskusijske sklope. Prvi je nastopil Matjaž Klemenčič s pregledom raziskav izseljenskih procesov na Slovenskem v primerjavi z raziskavami drugih območij avstroogrške monarhije. Sledili so Darko Friš z referatom o izseljevanju iz Spodnje Štajerske v obdobju pred prvo svetovno vojno, Mihael Kuzmič s prispevkom o izseljevanju iz Prekmurja med obema svetovnima vojnama, Barbara Suša, ki je spregovorila o temi izseljenstva v slovenski književnosti 19. stoletja, ter Majda Kodrič, ki je obravnavala poglede slovenskih misionarjev v Severni Ameriki na priseljevanje slovenskih rojakov v Novi

³ "Narodna prosvjeta" Mjesečnik za školstvo, prosvjeto i književnost, 1909, str. 103.

⁴ Darko Darovec, Vida Rožac, Oris povesti o Rakitovcu, Primorska srečanja, št. 87-88/88, Koper 1988.